

стандарту режиму, що застосовується; порядок переказу капіталу та прибутків; умови експропріації й компенсації; принципи і механізми регулювання суперечок. Основна умова цих принципів – утвердження рівності режиму щодо інвесторів у аналогічних обставинах.

Багатостороннє агентство з інвестиційних гарантій (БАІГ) було створено на основі укладеної в межах Світового банку у 1985 році угоди. До функцій Агентства як філії Світового банку входить укладання договорів страхування та перестрахування щодо некомерційних ризиків, яким можуть бути піддані інвестиції країн-учасниць Конвенції. Крім того, Агентство може проводити додаткові асигнування з метою розширення діяльності з забезпечення припливу інвестицій до країн-учасниць Конвенції, що розвиваються. Взаємовідношення між багатьма країнами регулюються складними угодами на наднаціональному рівні в межах інтеграційних угруповань. Це забезпечить вільний рух капіталу, гармонізує економічну політику країн-учасниць, сприяє ефективній роботі відповідних наднаціональних інститутів.

РЕЗЮМЕ

В статті розглянуто теоретичні основи розвитку міжнародної міграції капіталу як фактору виробництва, проаналізовано основні тенденції динамічних змін в системі міжнародного руху капіталу

Ключові слова: міжнародна міграція капіталу, вивіз капіталу, інвестиції

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены теоретические основы развития международной миграции капитала как фактора производства, проанализированы основные тенденции динамических изменений в системе международного движения капитала

Ключевые слова: международная миграция капитала, вывоз капитала, инвестиции

SUMMARY

The article dwells on the theory of international migration of capital as a factor of production, the main trends of dynamic changes in the international movement of capital

Key words: international migration of capital, the export of capital, investment

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Звонова Е.А. Международное внешнее финансирование в современной экономике. – М.: ОАО «НПО «Экономика», 2002. – 324с.
2. Киреев А.П. Международная экономика. В 2-х частях. – ч. I Международная микроэкономика: движение товаров и факторов производства. – М.: Международные отношения. - 1999. – 416с.
3. Луцишин З. О. Трансформація світової фінансової системи в умовах глобалізації. – К.: Видавничий центр “Друк”, 2002. – 320с.
4. Майер Джеральд М., Олесевич Даниїла. Міжнародне середовище бізнесу: конкуренція та регулювання у глобальній економіці. – К.: Либідь, 2002. – 703с.
5. Міжнародна інвестиційна діяльність: Підручник / Лук’яненко Д.Г., Губський Б.В., Мозговий О.М. та ін. / За ред. Д.Г. Лук’яненко. – К.: КНЕУ, 2003. – 387 с.
6. Мельник В.В., Козюк В.В. Міжнародна інвестиційна діяльність. – Тернопіль: Карт-бланш, 2003. – 249с.
7. Михайлов Д.М. Мировой финансовый рынок. Тенденции и инструменты. – М.: Экзамен, 2000. – 768с.
8. Мовсесян А.Г. Транснационализация в мировой экономике. – М.: Финансовая Академия при Правительстве РФ, 2001. – 316с.
9. Рут Ф.Р., Філіпенко А. Міжнародна торгівля та інвестиції: пер. з англ.- К.: Основи, 1998. – 743с.
10. Савельєв Є.В. Міжнародна економіка: теорія міжнародної торгівлі і фінансів. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 504с.
11. Сазонець І.Л., Джусов О.А., Сазонець О.М. Міжнародна інвестиційна діяльність. – К.: ЦУЛ, 2003. – 156с.
12. World Investment Report (2010) Investing in a low-carbon economy. – New York and Geneva: United Nations Publication, 2010. – 184p.

УДК 322.1 (477)

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ: ТОВАРНА ТА ГЕОГРАФІЧНА СТРУКТУРА

Шуба М.В., аспірант кафедри міжнародних економічних відносин Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Важливим фактором розвитку регіону є його зовнішньоекономічна діяльність. Харківський регіон – один із провідних регіонів України. Від зростання кількісної та якісної сторін його зовнішньоекономічної діяльності залежить нарощування економічного потенціалу не тільки самого регіону, але й України в цілому.

Вагомий внесок у дослідження проблеми розвитку регіонів України здійснено у працях Ачкасова А.С., Бубенко П.Т., Голикова А.П., Давискиби Є.В., Данилишина Б.М., Долішнього М.І., Кизима М.О., Макогона Ю.В., Михасюка І.Р., Тищенко О.М., Чумаченко М.Г. і ін. Однак питанням розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіонів в цілому приділяється ще недостатньо уваги. Окремі аспекти цієї проблематики розглядаються в роботах Голикова А.П., Макогона Ю. В., Кизима М.О., Кушнарєва Є. П. і деяких інших авторів, проте багато питань ще потребують подальшого дослідження.

Метою даного дослідження є визначення провідних тенденцій в зовнішньоекономічній діяльності Харківського регіону та характеру змін, що в ній відбуваються.

Основним видом зовнішньоекономічної діяльності Харківського регіону в даний час є зовнішня торгівля.

Зовнішньоторговельний обіг Харківського регіону в 2010 р. склав 2,758 млрд. дол. США, в т.ч. експорт – 1,307 млрд. дол. США, імпорт – 1,451 млрд. дол. США [1].

Зовнішня торгівля Харківського регіону на протязі 2000 - 2010 років в цілому характеризувалась зростанням зовнішньоторговельного обігу, експортних поставок та імпортних надходжень. Але, внаслідок впливу світової фінансової та економічної кризи на економіку України, зовнішньоторговельний обіг Харківського регіону у 2009 року декілька зменшився. В 2010 році намітилась тенденція до його збільшення, що, враховуючи загальну активізацію економічної діяльності в країні, дає змогу передбачати її збереження на майбутні роки (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка зовнішньої торгівлі Харківського регіону (млрд. дол. США)

Показник	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Зовнішньоторговельний обіг	0,76	0,90	0,94	1,34	2,24	2,29	2,52	3,06	3,81	2,46	2,75
Експорт регіону	0,31	0,42	0,39	0,52	0,72	0,72	0,80	1,02	1,44	1,17	1,30
Імпорт в регіон	0,45	0,47	0,55	0,81	1,52	1,57	1,72	2,04	2,37	1,29	1,45
Сальдо	-0,14	-0,05	-0,16	-0,29	-0,8	-0,85	-0,92	-1,02	-0,93	-0,12	-0,15

Таблиця складена автором за матеріалами: [1].

Як видно з табл. 1, в останні роки імпорт в Харківський регіон зростає випереджаючими експорт темпами. Таке зростання імпорتنих поставок можна пояснити кількома причинами. По-перше, значну частку імпорту складають комплектуючі, що використовуються при виробництві продукції, яка потім направляється в інші регіони країни. По-друге, імпортується устаткування, машини та обладнання для здійснення технічного переоснащення виробництв промислових галузей самого Харківського регіону.

Впродовж останніх років зовнішньоторговельний баланс регіону є від'ємним. Спостерігається імпортна залежність від енергоресурсів, вузлів, механізмів та технологій. З розпадом Радянського Союзу регіон позбувся традиційних дешевих джерел сировини та палива, тому платежі по імпортним поставкам стали значно перевищувати експортні надходження.

Харківський регіон здійснює експортні поставки у 113 країн світу. Основним ринком збуту товарів регіону в 2010 р. залишались країни СНД (63,9%), серед яких:

- Росія – 50,2%;
- Білорусь – 5,1%;
- Казахстан – 4,9%;
- Грузія – 3,7%.

Питома вага експорту товарів в країни Європейського Союзу незначна (7,9%), і, не зважаючи на зусилля регіональних підприємств, майже не збільшується. Крім того, в результаті поглиблення світової фінансової кризи, європейські споживачі зменшують платоспроможний попит.

Разом з цим, спостерігається вихід регіональних експортерів на перспективні зростаючі ринки. Так, близько 4% товарного експорту Харківського регіону в 2010 р. було реалізовано у Гонконгу, 3,5% – в Індії [1].

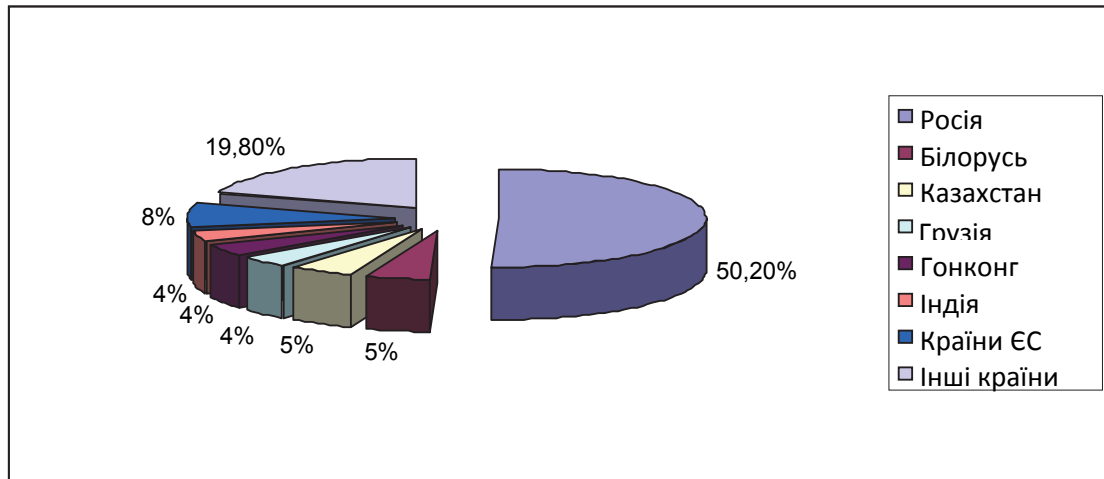

Рис. 1. Географічна структура експорту Харківського регіону

Складено автором за матеріалами: [1].

У структурі товарного експорту Харківського регіону переважають поставки турбін, машин, апаратів і механічних пристроїв (25% загальної вартості експорту), електричних машин і устаткування (10%), пристрої та апарати (8%), а також зернові культури (10,1%) [1]. Експортується також продукція харчової промисловості, військова техніка, підшипники, пластмасові вироби та ін.

Має місце асиметрія між експортом та імпортом щодо найважливіших зовнішньоекономічних партнерів Харківського регіону – країнами СНД та ЄС. Зокрема з країнами СНД у регіону експорт переважає над імпортом, з країнами ЄС – навпаки, імпорт більш, ніж у два рази перевищує експорт (рис. 2).

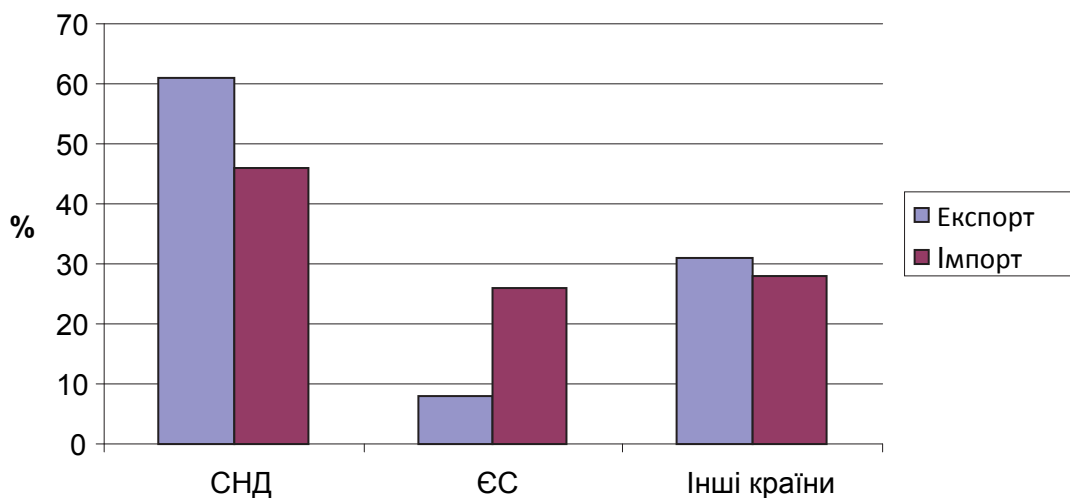

Рис.2. Асиметрія зовнішньоторговельного обігу Харківського регіону

Складено автором за матеріалами: [1].

У географічній структурі товарного імпорту традиційно переважає імпорт з країн СНД (46%). Більша його частина припадає на Російську Федерацію (близько 38%). Наступним по обсягу торговельним партнером є Європейський Союз, на який припадає 26%. Серед країн ЄС найбільшими імпортерами в Харківський регіон є Італія (7,2%) та Німеччина (4,1 %) [2].

Також поступово збільшуються обсяги імпорту з Китаю (8,5 %), що є загальносвітовою тенденцією. Також Харківський регіон імпортує продукцію з США (4,6 %), Індії (4,1 %) та Бразилії (2,4 %).

Основу товарного імпорту Харківського регіону складають:

- мінеральне паливо (17,7 %);
- устаткування (8,8%);
- чорні метали та вироби з них (6,4%).

Крім того, в регіоні є потреба в оптичних, медичних та вимірювальних апаратах, тому вони імпортуються. Також є попит на різні комплектуючі, на мідь, алюміній та на вироби з них.

Зовнішньоторговельний обіг послугами регіону приблизно в 10 разів менше торгового обігу товарами і дорівнює лише 8,6% його сумарного зовнішньоторговельного обігу. У зовнішньоторговельному обігу послугами регіону беруть участь партнери з 123 країн. Проте його сумарний обсяг становить лише 261 млн. дол. США, в тому числі експорт - 89,9 та імпорт 171 млн. дол. США [2].

Більше половини експорту послуг - 51,1% - надається країнам СНД іншим країнам - 48,9%. Основними партнерами в експорті послуг серед країн СНД були:

- РФ (37,7%);
- Казахстан (5,8%);
- Білорусь (4,5%).

Серед інших країн - США (10,5%), Індія (5,5%), Італія (5,4%).

В імпорті послуг переважають країни ЄС - 84,1%. Імпорт послуг з країн СНД - 6,4%. Обсяг послуг, що отримується з інших країн світу 3,4% [2].

У структурі експорту послуг Харківського регіону за видами економічної діяльності найбільшу питому вагу становлять:

- транспортні послуги (більше 32%);
- послуги, пов'язані з дослідженнями та розробками (29,3%);
- інформаційні послуги (15,4%);
- архітектура та будівництво (13,1%);
- фінансова діяльність (10,4%).

Структура експорту Харківського регіону в цілому відповідає загальносвітовим тенденціям збільшення експорту товарів із високою доданою вартістю, а також послуг та інформаційних технологій. У той же час, відбувалася помітна диверсифікація експорту, а саме: розширення продажу на зовнішніх ринках вже конкурентоспроможної продукції харківського виробництва, яка не була традиційною для нашого регіону (будівельні матеріали та кераміка, продукти харчування, текстиль, взуття).

Іншим напрямком зовнішньоекономічної діяльності Харківського регіону є інвестиційна діяльність.

Харківський регіон - один з найбільш привабливих в інвестиційному відношенні серед регіонів України. Цьому сприяють наявність розвиненого промислового та сільськогосподарського виробництва, значного наукового потенціалу, високий рівень освіти населення.

У 1995 р. в області було зареєстровано понад 70 іноземних інвестицій на суму близько 10 млн. дол США. Значне зростання їх обсягів почався з 2006 р. З тих пір прями іноземні інвестиції придбали стабільний характер і досягли в 2010 р. 2073,1 млн. дол. США (рис. 3).

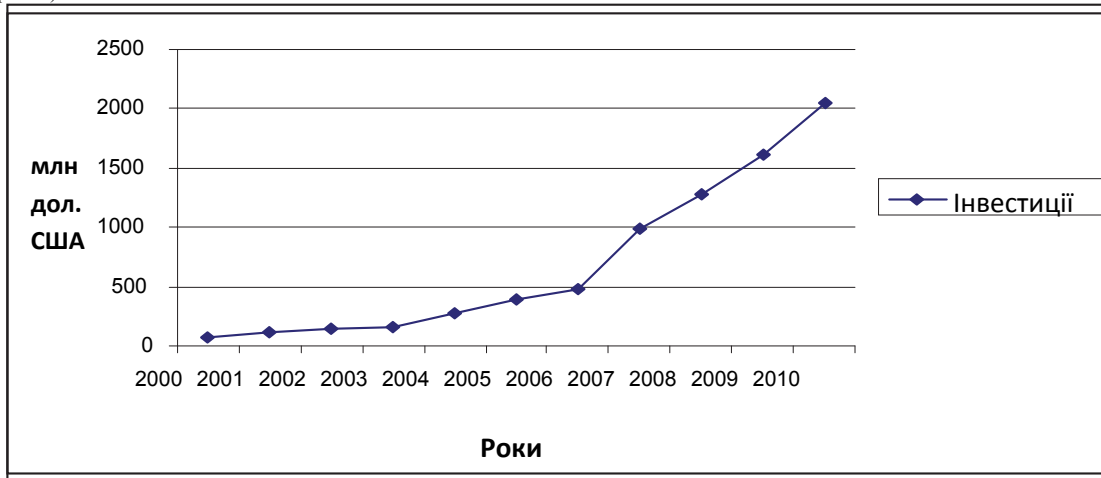

Рис.3. Динаміка прямих інвестицій до економіки Харківської області

Складено автором за матеріалами: [2]

Враховуючи геополітичне положення Харківського регіону (на кордоні з областями Російської Федерації), важливе місце в його зовнішньоекономічній діяльності посідає транскордонне співробітництво. Дійовим інструментом в його розвитку має стати створений в 2003 р. єврорегіон «Слобожанщина».

Мета створення єврорегіону «Слобожанщина» – гармонізація взаємодії сторін для реалізації основних соціально-економічних функцій порубіжжя, залучення інновацій і інвестицій для стабілізації та зростання економіки, активізація розвитку сумлінного малого та середнього бізнесу, який насилу долає бар'єрну дію кордону.

На сьогоднішній день єврорегіон «Слобожанщина» ще слабо використовує свій потенціал і вимагає наповнення конкретними проектами. Але, все ж таки, зміни відбуваються. Наприклад, 10.11.2011 р. відбулося відкриття ТОВ "Українсько-російський технопарк "Слобожанщина" на території ДП" Харківський машинобудівний завод "ФЕД". Основними сферами його діяльності стануть вісім напрямків. У галузі авіації та верстатобудування основним партнером з харківської сторони стане завод ФЕД.

Активна співпраця у сфері інформаційно-комунікаційних технологій розпочнеться зі створення в Харкові Дата-центру. Фахівці в галузі біотехнологій та медицини будуть займатися питаннями вирощування та застосування стовбурових клітин.

Галузь приладобудування, як найбільш розвинена в Харкові, дозволяє розглянути питання виробництва планшетних ПК і електронних підручників.

Робота в напрямках агропромислового комплексу дозволить реалізувати проект «Село майбутнього».

Активна робота вестиметься у сфері нанотехнологій, ядерних технологій в енергетиці та охороні здоров'я, енергозбереження та нових технологій виробництва енергії. Для розширення взаємодії регіонів у сфері інновацій ведеться створення інноваційної платформи «Біотехнополіс» в рамках міжнародного фінансового центру Харків-Белгород [3].

Висновки:

1. Свого часу відбулася недооцінка імпортої залежності Харківської області (як і України в цілому) від поставок енергоносіїв, сировини, комплектуючих, та механізмів для підприємств з інших держав і, насамперед, із держав СНД. Спроби переорієнтувати зовнішньоекономічні зв'язки на захід виявилися для регіону не зовсім вдалим. Регіон частково втратив традиційні ринки збуту в межах СНД і втратив дешеві джерела сировини і палива.

2. Основним видом зовнішньоекономічної діяльності Харківського регіону в даний час є зовнішня торгівля. Його підприємства та організації в 2010 р. здійснювали зовнішньоторговельні операції товарами з експорту з партнерами з 113 країн, по імпорту - з 110 країнами. Найбільші обсяги експортних поставок до країн СНД - 61,2% від загального обсягу. Негативним моментом є те, що протягом багатьох років в торговельно-економічних відносинах Харківського регіону від'ємне сальдо.

3. Зовнішньоторговельний обіг послугами Харківського регіону - незначний (приблизно в 10 разів менше торгового обігу товарами) і становить 8,6% його сумарного зовнішньоторговельного обігу. В цілому експорт та імпорт послуг регіону становить відповідно 2,2% та 1,7% експорту та імпорту послуг України. Більше половини експорту послуг - 51% - надається країнам СНД, 20% - країнам ЄС, 29% - іншим країнам.

4. Зовнішньоторговельний обіг до 2008 р. мав чітко виражену тенденцію до збільшення. У 2009 р. він дещо спав, але з 2010 р. намічається тенденція до його зростання. До 2008 р. простежується збільшення асиметрії між експортом та імпортом, що зумовлювало зростання негативного сальдо зовнішньої торгівлі. З 2009 р. спостерігається зменшення розриву між експортом та імпортом з відповідним скороченням негативного сальдо.

5. Прямі іноземні інвестиції в економіку регіону мають стабільний характер. У 2010 р. вони досягли 2073,1 млн. дол. США. Найбільший обсяг інвестицій в економіку області внесли Франція (50%), Кіпр (27%), Великобританія (10%). Значну частку інвестицій становлять надходження з країн-офшорів - Кіпру, Бельгії, Британських Віргінських островів (близько 30%).

6. Важливе місце в підвищенні міжнародної конкурентоспроможності Харківського регіону посідає транскордонне співробітництво та створення єврорегіону «Слобожанщина». Мета створення єврорегіону «Слобожанщина» - гармонізація взаємодії сторін для реалізації основних соціально-економічних функцій пограниччя, залучення інновацій і інвестицій для стабілізації та зростання економіки, активізація розвитку сумлінного малого та середнього бізнесу, який насилу долає бар'єрну дію кордону.

РЕЗЮМЕ

Зовнішньоекономічні зв'язки Харківського регіону: товарна та географічна структура. Шуба М. В. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу. Кафедра міжнародних економічних відносин. Розглянуті основні напрямки, результати та динаміка зовнішньої торгівлі Харківського регіону. Охарактеризовано товарну та проаналізовано географічну структуру експорту та імпорту Харківського регіону. Визначено провідні тенденції в зовнішньоекономічній діяльності Харківського регіону та характер змін, що в ній відбуваються.

Ключові слова: зовнішньоекономічні зв'язки; товарна та географічна структура експорту та імпорту; зовнішньоторговельний обіг.

РЕЗЮМЕ

Внешнеэкономические связи Харьковского региона: товарная и географическая структура. Шуба М. В. Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина. Факультет международных экономических отношений и туристического бизнеса. Кафедра международных экономических отношений. Рассмотрены основные направления, результаты и динамика внешней торговли Харьковского региона. Охарактеризована товарная и проанализирована географическая структура экспорта и импорта Харьковского региона. Определены ведущие тенденции во внешнеэкономической деятельности Харьковского региона и характер изменений, которые в ней происходят.

Ключевые слова: внешнеэкономические связи; товарная и географическая структура экспорта и импорта; внешнеторговый оборот.

SUMMARY

External economic relations of Kharkiv region: commodity and geographical structure. Shuba M. Kharkiv national university named after V.N. Karazin. Faculty of international economic relations and tourist business. Department of international economic relations. Basic directions, results and dynamics of foreign trade of Kharkiv region are considered. The commodity structure is described and the geographical structure of export and import of Kharkiv region is analyzed. The basic trends in foreign trade activity of Kharkiv region and the nature of its changes are determined.

Key words: commodity and geographical structure of export and import; external economic relations; foreign trade turnover.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Офіційний сайт Головного управління статистики у Харківській області [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://uprstat.kharkov.ukrtel.net>
2. Харьковская область. Книга инвестора. – Харьков: Фолио, 2010. – 227 с.
3. Сайт Всеукраинского общественного объединения «Единое Отечество». [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.otechestvo.org.ua/main/20119/1301.htm>

УДК 330.101.541:339.9

ОЦІНКА СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Щетілова Т.В., к.е.н., с.н.с., ІЕП НАН України, м. Донецьк

Постановка проблеми. Світова економіка у 2011 році наражалася двом несприятливим зміненням: перше – з початку року спостерігалось більш повільне економічне зростання у країнах з розвинутою економікою, друге – відбулось значне підвищення невизначеності у бюджетно-фінансовій сфері з серпня 2011 р. Особливе занепокоєння викликає сполучення цих змінень. Світова економічна активність послабилася і стала більш нерівномірною, посилюються ризики уповільнення зростання. На тлі збереження вразливості структурних чинників світову економіку потрясла ціла низка шоків: землетрус і цунамі в Японії, хвилювання у деяких нафтодобувних країнах, сильні фінансові потрясіння у зоні євро, крупні скидання ризикових активів, посилення ознак розповсюдження вторинних ефектів на реальну економіку. Структурні проблеми постали такими, що ще більш трудно вирішуються, в країнах з розвинутою економікою. Розвиток країн з ринками, що формуються, постав ще більш невизначеним. Нерівномірність тенденцій світового економічного розвитку стосовно країн як розвинутих, так і тих, що розвиваються, впливає на потенційні обсяги виробництва, утруднює відновлення сталості економічного розвитку, коригування економічної політики. Тому *проблема своєчасної оцінки тенденцій макроекономічного розвитку* вкрай важлива як з наукової, так і з практичної точки зору.